

MEMÒRIA DE LA INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA
PREVENTIVA EFECTUADA AL CARRER DELS
CARDERS, NÚM. 13-51, I AL CARRER DE LA
BLANQUERIA, NÚM. 2-20.

BARCELONA (BARCELONÈS)

Codi MHCB: 111/05

**Dates de la intervenció: 16 d'agost a 10 de setembre de
2005.**

Laia Santanach i Suñol

Març de 2006

ÍNDEX

1. Fitxa tècnica	3
2. Situació del jaciment	4
3. Notícies històriques i intervencions anteriors	6
4. Motivacions i objectius de la intervenció	15
5. Metodologia	17
6. Descripció dels treballs realitzats	18
7. Conclusions	20
8. Bibliografia	21
ANNEXES	26
Repertori estratigràfic	
Documentació gràfica	
▪ Documentació fotogràfica	
▪ Documentació planimètrica	

1. Fitxa tècnica

NOM DE LA INTERVENCIÓ	Carrer dels Carders, núm. 13-51, i carrer de la Blanqueria, núm. 2-20.
UBICACIÓ	Barri de Sant Cugat del Rec (Districte de Ciutat Vella) Barcelona
COORDENADES UTM Fus31N amb Datum ED50 (UB/ITC)	X: 431557 m. Y: 4582224 m. Z: 4'17 / 4'367 m. s. n. m.
CONTEXT	Zona urbana
TIPUS D'INTERVENCIÓ	Preventiva terrestre
CLASSE D'ACTIVITAT	Control i excavació
DATES D'INTERVENCIÓ	16 d'agost a 10 de setembre de 2005
PROMOTOR	FECSA ENDESA
EQUIP TÈCNIC	Direcció: Laia Santanach i Suñol

2. Situació del jaciment

El seguiment arqueològic que s'ha efectuat, i del qual presentem la memòria, s'ha portat a terme al nucli antic de Barcelona, concretament a la zona del barri de Sant Cugat del Rec, un indret geològicament format per argiles quaternàries.

El terme municipal de Barcelona se situa bàsicament sobre una superfície gairebé plana (el Pla de Barcelona). El Pla limita pel sud-est amb el mar i pel nord-oest amb una barrera muntanyosa, la Serralada Litoral, que el separa de la veïna depressió del Vallès, mentre que s'expandeix cap al nord-est i el sud-oest fins als límits naturals que marquen les artèries fluvials del Besòs i del Llobregat. Les coordenades entre les quals s'estén són 2°7' a 2°11' de longitud est de Greenwich i 41°22' a 41°27' de latitud nord¹.

La funció de capital de Barcelona ha estat sens dubte afavorida per la situació geogràfica del Pla, on conflueixen els dos grans eixos de comunicació que travessen en direcció nord - sud la Catalunya central (el Llobregat i l'eix dels rius Besòs - Congost - Ter); accedeixen a la ciutat a través del congost de Martorell, el primer, i del coll de Finestrelles, sota el turó de Montcada, el segon².

En aquesta plana, quasi completament urbanitzada avui, es destaquen unes zones clarament distingibles³:

a) El nucli antic, que restà clos fins a la desaparició de les muralles, a mitjans del segle XIX. Proper a la mar, està dominat pel sud pel gran promontori de Montjuïc, que s'aixeca suaument sobre el Pla i cau bruscamment sobre la mar, facilitant així la defensa del litoral. En aquesta zona hi podem diferenciar tres àrees:

- un nucli central, damunt el Mont Tàber, que correspon a la primitiva ciutat romana.

¹ SANZ, 1988, pàg. 19 i 21.

² AA. VV., 1982, pàg. 68.

³ AA. VV., 1982, pàg. 68.

- al voltant d'aquest nucli central trobem tot un seguit de petites viles que es van formar en època medieval i que s'inclogueren dins el perímetre de les muralles aixecades els segles XIII-XIV. Algunes d'aquestes viles noves són els actuals barris coneguts amb els noms de les esglésies que els centralitzen: del Pi, de Santa Anna, de la Mercè, de Sant Pere, de Santa Maria del Mar, de Sant Cugat (recordem que el seguiment arqueològic de la present memòria s'ha realitzat en aquest últim barri⁴).
 - els darrers sectors del nucli antic de la ciutat, és a dir, la Rambla i el Raval, que començaren a ser urbanitzats quan van quedar inclosos dins del tercer recinte fortificat, entre la segona meitat del segle XIV i la primera del XV.
- b) Una sèrie de petits nuclis de poblament més densos, antics pobles forans creats a l'entorn de la ciutat, sense possibilitat d'aproximar-se a la Barcelona emmurallada per evidents raons estratègiques. No fou fins a darreries del segle XIX i principis del XX, una vegada enderrocades les muralles, que anaren essent annexionats a la ciutat.
- c) Una àmplia zona quadriculada, de carrers amples, planificada a la segona meitat del segle XIX (l'Eixample del Pla Cerdà), quan caigueren les muralles medievals que encotillaven el creixement urbanístic de la ciutat. L'Eixample va representar la unió entre la Barcelona vella i els municipis del Pla (que, com ja hem dit, acabarien formant part de la ciutat a partir de la fi del segle), i permeté alhora el creixement demogràfic i urbanístic modern, ultrapassat els darrers decennis per un creixement sovint caòtic i incontrolat que ha arribat, amb caràcter marcadament suburbial, als racons més extrems de la plana i ha amenaçat tota la muntanya.

⁴ Ens referim a l'àrea centrada per l'actual plaça de Sant Cugat, lloc que va ser parcialment ocupat per l'església de Sant Cugat des de principis del segle XI fins el 1936, moment en què l'edifici va ser destruït (el 1944 s'inicià la construcció d'una nova església sota la mateixa advocació al carrer de la Princesa, núm. 21). (AA. VV. 1969-1980, vol. 13, pàg. 209, entrada "Sant Cugat del Rec".).

3. Notícies històriques i intervencions anteriors

Notícies històriques

La zona intervinguda va formar part del *suburbium* o àrea de terreny íntimament lligada a la *Colonia Iulia Augusta Faventia Paterna Barcino*, fundada en època d'August.

És possible, en aquest sentit, que l'àrea on s'ha realitzat el seguiment fos ocupada per vil·les (se n'han documentat restes o indicis a la plaça d'Antoni Maura, a l'avinguda Francesc Cambó i al carrer de Montcada⁵), així com també és probable que formés part de la o les necròpolis tardoromanes que s'han documentat àmpliament a l'entorn de la ciutat, especialment a banda i banda dels carrers dels Carders i dels Corders (que corresponen, juntament amb el carrer de la Bòria, pel sud-oest, i amb el del Portal Nou, pel nord-est, al traçat del ramal de la Via Augusta que connectava *Barcino* amb el Maresme i el Vallès i que desembocava al *cardo maximus* de la ciutat pel nord-est) i fins i tot a la mateixa confluència dels carrers dels Carders i dels Corders i a la placeta d'en Marcús (al Museu d'Història de la Ciutat es conserven alguns materials de tombes de *tegulae* i àmfora que procedeixen d'aquests indrets)⁶. Recordem, en aquest sentit, que la intervenció arqueològica que es recull en la present memòria es va desenvolupar al carrer dels Carders i a un dels carrers que hi desemboquen, així com també, com veurem més avall, a part del carrer dels Corders.

La urbanització pròpiament de la zona intervinguda, però, no es va produir fins segles més tard, originada en un context marcat per l'augment de la producció agrícola, per les últimes fases de la conquesta dels comtats catalans, per l'enfortiment dels contactes amb el món occità i per l'inici de l'expansió comercial mediterrània. Tots aquests factors col·laboraren a un desenvolupament comercial i artesà que, sumat a la densificació de l'interior del

⁵ GRANADOS, 1991, pàg. 158-159.

⁶ HURTADO, MESTRE i MISERACHS, 1995, pàg. 38, 50 i 51; PUIG, 1999, pàg. 267-268.

clos emmurallat d'època romana, va provocar l'aparició de *vilanoves* al voltant de la ciutat a la darreria del segle X, durant el segle XI i al llarg del segle XII⁷.

Els nous nuclis de població nasqueren en centres d'atracció pròxims a la ciutat. Per exemple, a l'entorn del mercat que se celebrava al peu de la porta oriental de la muralla aparegué el *burgus* o Vilanova del Mercadal, també anomenada Bòria (segle X), al voltant de l'aqüeducte romà en ruïnes s'originà la Vilanova dels Arcs (segle X), i a prop d'edificis religiosos nasqueren d'altres vilanoves, com la de Santa Maria de les Arenes (segle X), o bé la de Santa Maria del Pi, la de Sant Cugat o la de Sant Pere (totes elles del segle XI).⁸ La intervenció arqueològica de la present memòria s'ha portat a terme precisament en la zona ocupada per la Vilanova de Sant Cugat.

Aquesta Vilanova, també anomenada Bòria de Sant Cugat⁹, va créixer al voltant de l'església de Sant Cugat del Rec (erigida el 1023 pel canonge Guislabert, més tard bisbe de Barcelona¹⁰) i seguint el traçat de la Via Francisca o Francesca, antiga Via Augusta¹¹. La situació de l'església a tocar d'aquesta via de comunicació va fer que sovint fos anomenada Sant Cugat del Camí, si bé va rebre també el nom de Sant Cugat del Forn per la presència al seu costat d'un forn de la ciutat¹² i de Sant Cugat del Rec per la proximitat al Rec Comtal, un canal ja existent l'any 964 que duia les aigües del Besòs des de Montcada fins al peu de les muralles de Barcelona i fins a la mar (havia estat construït a iniciativa del comte Miró I de Barcelona aprofitant molt probablement el traçat i potser restes d'un dels antics aqueductes romans)¹³.

El desenvolupament de les diverses vilanoves al voltant de la ciutat va comportar la necessitat de construir un nou recinte emmurallat per a protegir-les (el primer recinte, la muralla romana del segle IV, havia quedat sobrepasada pel creixement demogràfic). No obstant això, es coneix

⁷ GARCIA i GUÀRDIA, 1986, fig. 4 i 5; MARSINACH, 1989, pàg. 120.

⁸ GARCIA i GUÀRDIA, 1986, pàg. 12 i fig. 4 i 5; GUÀRDIA i GARCIA, 1992, pàg. 41.

⁹ AA. VV. 1969-1980, vol. 3, pàg. 732, entrada "Bòria, la".

¹⁰ AA. VV. 1969-1980, vol. 13, pàg. 209, entrada "Sant Cugat del Rec".

¹¹ FABRE i HUERTAS, 1977, pàg. 164; HURTADO, MESTRE i MISERACHS, 1995, pàg. 71.

¹² AA. VV. 1969-1980, vol. 13, pàg. 209, entrada "Sant Cugat del Rec".

¹³ AA. VV. 1969-1980, vol. 10, pàg. 116, entrada "Miró I de Barcelona"; FABRE i HUERTAS, 1977, pàg. 178; GARCIA i GUÀRDIA, 1986, pàg. 12.

l'existència d'alguns portals previs a l'edificació de la nova fortificació: és aquest el cas, entre d'altres, del portal del Pont d'en Campderà (documentat l'any 1255), que estava situat aproximadament allà on avui hi ha la plaça de Sant Agustí Vell, molt a prop, doncs, d'on s'ha dut a terme la present intervenció¹⁴.

El perímetre de la nova muralla, que es començà a construir a la darrera del segle XIII, aproximadament pujava Rambla amunt, girava a la plaça de Catalunya en direcció a la plaça d'Urquinaona, continuava fins al passeig de Sant Joan pel carrer de Trafalgar i, des d'aquí, baixava fins al parc de la Ciutadella¹⁵. La Vilanova de Sant Cugat va ser englobada amb el tram construït entre 1286 i 1295 i amb el començat el 1358.¹⁶

Entre el segle XIII i XIV, també, es fundaren els que serien els dos grans convents de la zona: el de Santa Caterina (1219) i el de Sant Agustí (1309).¹⁷

La divisió administrativa medieval de la ciutat de Barcelona en quatre quarters (una divisió administrativa del tot artificial, que no tenia en compte ni els barris, ni les divisions parroquials –Sant Cugat, precisament, fou església parroquial–, ni els espais funcionals ni les segregacions ètniques o socials, però que gaudia d'una llarga tradició¹⁸), dividia l'antiga Vilanova de Sant Cugat entre el quarter de Sant Pere i el de Mar (els carrers de la Bòria, dels Corders, dels Carders i del Portal Nou actuaven de frontera entre els dos).¹⁹

No obstant això, el barri de Sant Cugat presentava una sèrie d'especificitats, com el fet que al voltant de l'eix format pel carrer de la Bòria, dels Corders i dels Carders es van anar concentrant serveis de transport (alfòndecs, traginers, hostals) i de correus (en aquest sentit, cal dir que la capella romànica de la Mare de Déu de la Guia, anomenada comunament d'en Marcús i construïda cap a l'any 1180, es convertí en seu de la Confraria dels Correus a Cavall).²⁰

¹⁴ CUBELES i PUIG, 2005, pàg. 55-56.

¹⁵ CUBELES i PUIG, 2005, pàg. 58.

¹⁶ HURTADO, MESTRE i MISERACHS, 1995, pàg. 120-121.

¹⁷ GARCIA i GUÀRDIA, 1986, pàg. 15 i 22, fig. 6 i 8.

¹⁸ GUÀRDIA i GARCIA, 1992, pàg. 47.

¹⁹ HURTADO, MESTRE i MISERACHS, 1995, pàg. 120.

²⁰ AA. VV. 1969-1980, vol. 3, pàg. 732, entrada "Bòria, la"; BANKS, 1992, pàg. 50 i 52.

Alhora, la proximitat del Rec Comtal va anar atraient a l'antic quarter de Sant Pere (i també al conjunt del barri de Sant Cugat) la instal·lació d'indústries relacionades amb l'aigua, molt presents a l'àrea durant els segles XVI i XVII. En trobem el record en el nom de carrers com el dels Assaonadors, el de la Blanqueria, el dels Carders, el dels Corders, el dels Cotoners, el de la plaça de la Llana o el de les Basses de Sant Pere²¹; així mateix, d'altres carrers han perdut antics noms relacionats amb l'adobatge de les pells (per exemple el carrer de la Bòria, que s'havia anomenat de la Pellisseria, la plaça de Sant Agustí Vell, que havia rebut també el nom de plaça de la Blanqueria, o el cas del carrer dels Cecs de Sant Cugat, que havia dut el nom dels Pergaminers²²).

Aquesta tradició artesana tèxtil i la presència del Rec feren que durant la segona meitat del segle XVIII s'instal·lessin a la zona gran quantitat de fàbriques d'indianes, malgrat que inicialment no van ocupar edificis que els anessin destinats específicament, sinó que es realitzaren reformes i ampliacions dels edificis d'habitatges per a encabir-hi els nous processos industrials. La manca d'espai al barri, però, en un context d'augment demogràfic i densificació a la ciutat, jugaren a favor del barri del Raval, que tenia més espais lliures. D'aquesta manera, va ser allà on aparegueren les primeres tipologies específicament fabrils i, ja a finals del segle XVIII i al segle XIX, es tendiria a desplaçar-hi les indústries.²³

Durant el segle XIX i primeria del segle XX, el barri de Sant Cugat va ser objecte de grans canvis que en modificaren en bona part la fesomia: el procés de conversió, que ja venia del segle XVIII, dels antics cementiris parroquials en places públiques²⁴; els decrets de desamortització de la primera meitat del segle XIX, la política d'obrir nous carrers més amples i rectes a la ciutat antiga (carrer de la Princesa, entre 1851 i 1853, i la Via Laietana, entre 1908 i 1913²⁵),

²¹ FABRE i HUERTAS, 1977, pàg. 165 i 182.

²² AMADES, 1984, pàg. 704.

²³ GARCIA i GUÀRDIA, 1986, pàg. 69.

²⁴ Pel que fa als cementiris parroquials, el 1775 Carles III va ordenar suprimir-los a l'interior de les grans urbs i es construí el Cementiri Nou a la platja de la Mar Bella; el 1816 s'ordenà que els de dins de les ciutats fossin empedrats (FABRE i HUERTAS, 1977, pàg. 175; GARCIA i GUÀRDIA, 1986, pàg. 77-78 i 81).

²⁵ El desembre de 1913 es va enderrocar l'última illa de cases que impedia la visualització completa del solar de la futura Via Laietana (AA. VV., 2001, pàg. 61, 63 i 156).

la destrucció d'edificis religiosos durant la Setmana Tràgica i als inicis de la guerra civil (és el cas, justament, de l'església de Sant Cugat del carrer dels Carders), entre d'altres.

Intervencions anteriors

Tenint en compte la notable quantitat d'excavacions arqueològiques que s'han portat a terme a l'àrea, citarem únicament aquelles que considerem més rellevants per l'interès de les restes exhumades o bé per la proximitat (tant temporal com espacial) a la intervenció efectuada.

Farem esment en primer lloc a la intervenció portada a terme a l'avinguda de Francesc Cambó (1984-1985. La intervenció va consistir en una sèrie de sondejos per tal de determinar la viabilitat o no de construir un aparcament subterrani sota l'avinguda. Concretament, es va documentar l'ocupació de la zona per una necròpolis de tombes d'inhumació durant el baix imperi, fins a una data desconeguda, però probablement anterior al segle X. A partir d'aquí, no aparegueren testimonis d'una ocupació continuada de l'àrea fins a la baixa edat mitjana, moment a partir del qual es té constància d'habitació de la zona fins a l'actualitat.²⁶

Durant l'any 1993, es va portar a terme un estudi històric i arqueològic a l'antic convent de Sant Agustí, en el context d'un projecte de creació d'un Centre de Formació Ocupacional de Restauració i Hosteleria. En aquesta primera intervenció es van localitzar diverses estructures del convent que van permetre reconstruir-ne parcialment la seva evolució estructural des de la creació, al segle XIV²⁷. Els anys 1994 i 1996 es va efectuar el seguiment arqueològic de la primera fase de les obres de consolidació i restauració, amb els següents resultats: durant la intervenció de 1994 es va confirmar la conservació en el subsòl de gran part de les plantes dels dos claustres, mentre que a la de 1996 es van documentar diverses estructures pertanyents a l'antic

²⁶ GRANADOS, 1989.

²⁷ GRANADOS, 1993.

convent i una àrea d'enterraments molt densa al pati del claustre gòtic, probablement tots ells de darrerria del segle XVII o inicis del XVIII²⁸.

Després d'una primera intervenció en què es van localitzar dos enterraments amb coberta de lloses de pedra, durant el 1997-1998 es va excavar al solar del núm. 7 del carrer del Comerç. Es documentà un total de vint tombes de l'alta edat mitjana (segles VIII-IX), diverses estructures del barri de la Ribera (segle XIV-XVIII), nivells d'enderroc i anivellament corresponents a l'Esplanada (segles XVIII-XIX) i, finalment, restes d'edificis que confirmen la reconstrucció del barri a partir de la segona meitat del segle XIX.²⁹

L'any 1998 s'intervingué altra vegada a l'antic convent de Sant Agustí, si bé en una zona molt reduïda. Es van posar al descobert estructures corresponents a reformes realitzades durant època moderna.³⁰

Amb motiu d'unes feines de rebaixos i moviments de terres al carrer Fonollar, núm. 13, l'any 1998 s'hi va portar a terme una intervenció de control arqueològic. Al sud del solar es va realitzar un sondeig manual en què es documentaren diferents fases d'ocupació (un estrat i una possible sitja romana; dos murs i uns nivells medievals que amortitzaven un retall del segle XIV; i, finalment, diverses estructures modernes). En la zona del nord del solar, que ja es va trobar rebaixada, es van localitzar estructures i nivells d'època romana, inclosos un enterrament de *tegulae* a doble vessant i les restes d'un possible forn.³¹

La troballa d'aquest enterrament romà va generar una excavació arqueològica l'any següent. En aquesta nova intervenció es van documentar diversos moments d'ocupació d'època romana tardana (un nivell de terraplenament de la segona meitat del segle IV d. C., una necròpolis posterior a aquest terraplenament, una anivellació del terreny que amortitzava la zona

²⁸ BACARIA i PAGÈS, 1997.

²⁹ MARTÍN, [1997 o post.]; VILA, 1999.

³⁰ FÀBREGAS, [1998 o post.]

³¹ PIERA, [1998 o posterior].

com a necròpolis i un gran retall, potser per extreure argila), així com un pou baixmedieval i un nivell de terraplenament del segle XVIII.³²

Després d'haver-hi efectuat sondejos a finals de 1997 i principis de 1998, l'any 1999 es va iniciar l'excavació del solar de l'antic mercat de Santa Caterina, motivada per les obres de remodelació de l'edifici del mercat. L'extensa intervenció arqueològica, que va proporcionar gran quantitat d'informació, va permetre establir set fases històriques bàsiques: ocupació del bronze inicial, centre productor ceràmic de l'època altimperial romana, necròpolis tardoromana, ocupació altmedieval, primeres fases d'urbanització medieval, convent de Predicadors de Santa Caterina i, finalment, mercat de Santa Caterina.³³

Durant l'any 2001, es va portar a terme una intervenció al núm. 5 del carrer d'en Boquer, a causa d'unes obres a la finca que comportaven rebaixos de terra. Es va documentar un mur anterior al segle XV (potser de perímetre d'una propietat) i diverses comparticions i reordinacions de la finca d'època moderna.³⁴

També l'any 2001, es va realitzar una excavació arqueològica al núm. 1 bis del carrer Tiradors de Barcelona que va permetre la localització d'unes estructures pertanyents a una adoberia de mitjan segle XIX, consistents en dos grans dipòsits amb planta circular i un col·lector.³⁵

La construcció d'un edifici d'habitatges va generar l'excavació en extensió, durant l'any 2003, del solar núm. 2-4 de la plaça de Sant Agustí Vell, en què es documentaren gran quantitat d'estructures d'entre el segle XIV i el XX. La major part de les restes corresponien a un important complex industrial, que va tenir el seu màxim moment de producció entre els segles XIV i XVI. Destaquen cinc estructures de forn diferenciades, diverses cubetes de decantació i instal·lacions hidràuliques.³⁶

³² FÀBREGAS, 2002.

³³ HUERTAS i MORER, 1999; AGUELO, HUERTAS i PUIG, 2005, pàg. 12.

³⁴ FLORENSA, 2002.

³⁵ SIMON, 2005, pàg. 126-127.

³⁶ Excavació dirigida per Josep Font i Piqueras (MIRÓ, 2005, pàg. 137).

Amb motiu de la rehabilitació de l'edifici, encarregada per a ubicar-hi la Fundació Subirachs, durant els anys 2003 i 2004 s'efectuà una intervenció al solar núm. 21 del carrer de la Princesa / núm. 8-12 del carrer Boquer. En el transcurs de l'excavació s'identificaren diverses estructures d'un taller de ceràmica d'entre el segle I i el IV d. C., inclòs un forn de planta circular, amb diverses amortitzacions i reformes; així mateix, es localitzaren pous i sitges d'època altmedieval i les restes de quatre edificis baixmedievals, que van ser objecte de modificacions al llarg del temps fins al segle XIX.³⁷

L'any 2004, es va realitzar una excavació extensiva al solar núm. 39-41 del carrer dels Carders, on es localitzaren enterraments corresponents a una necròpolis tardoantiga, per sota d'un edifici medieval (segles XIII-XIV). Així mateix, es va documentar una gran reforma entre els segles XVII i XVIII i la construcció d'estructures relacionades amb la producció, emmagatzematge i elaboració de líquids cap a la darrera del segle XVIII i principis del segle XIX.³⁸

D'altra banda, durant l'any 2001³⁹ i també durant el 2004⁴⁰, es portaren a terme diverses intervencions a l'entorn del mercat de Santa Caterina i a l'avinguda Francesc Cambó (carrers d'en Giralt el Pellisser, de Colomines, de la Flor de Lliri, de Sant Jacint, de les Freixures, de Semoleres i plaça de Santa Caterina). Les restes documentades en ambdues intervencions es poden resumir en quatre grans blocs. D'època tardoromana, es va documentar part de la necròpolis establerta en aquesta zona, així com retalls, que mostraren l'existència de certa activitat agrícola a l'indret. D'època altmedieval, van aparèixer un seguit d'estructures relacionades amb la formació d'un dels ravals de la ciutat. En aquest sentit, es va registrar una zona de producció artesanal, així com àrees residencials amb grans espais dedicats a l'horta i l'agricultura. Pel que fa a època baixmedieval, es van delimitar evidències de la trama urbana a la zona. Concretament, es localitzaren les restes corresponents a dos casals gòtics. En època moderna el parcel·lari va seguir, a grans trets, la morfologia i orientació

³⁷ Excavació dirigida per Joan Casas i Blasi (MIRÓ, 2005, pàg. 138).

³⁸ Excavació dirigida per Esteve Nadal i Roma (MIRÓ, 2005, pàg. 142).

³⁹ BORDAS i TORRES, 2006.

⁴⁰ ALCUBIERRE, CAMARASA, FERRER, HINOJO, MATAS, MEDINA, PIERA, ORRI, SÁNCHEZ i SUAÚ, 2005.

d'èpoques precedents. Sí que es va produir, no obstant això, un procés de reparcel·lació i divisió dels grans casals medievals.

4. Motivacions i objectius de la intervenció

El seguiment arqueològic de la present memòria va originar-se a partir d'una obra promoguda per l'empresa FECSA ENDESA per tal de realitzar una canalització elèctrica subterrània de mitja tensió, que es va projectar en dos trams: un al carrer dels Carders i l'altre al carrer de la Blanqueria, núm. d'expedients B1FECZ841DCC-E i F, respectivament (a l'apartat de "Desenvolupament dels treballs" s'exposarà el traçat definitiu de les canalitzacions, que va patir modificacions substancials). Com que l'àrea afectada forma part d'una Zona d'Interès Arqueològic i d'alt valor històric de la ciutat de Barcelona, es va considerar necessari efectuar-hi una intervenció arqueològica preventiva.

El control arqueològic de l'obra s'encarregà a l'empresa de gestió arqueològica ATICS, S. L., i l'arqueòloga Laia Santanach en va assumir la direcció tècnica. Els treballs de control es dugueren a terme entre els dies 16 d'agost i 7 de setembre de 2005, sota la supervisió del Servei d'Arqueologia del Museu d'Història de la Ciutat de Barcelona. Pel que fa als treballs d'estesa de cable, van ser executats per les empreses ESPELSA i Comercial de Canalizaciones y Maquinaria, S. L.

Amb el seguiment arqueològic, es pretenia, d'una banda, localitzar i documentar possibles restes patrimonials que poguessin veure's afectades per l'actuació urbanística, i, de l'altra banda, i relacionat amb la primera, obtenir la màxima informació possible de l'àrea afectada per tal de complementar els estudis realitzats fins a l'actualitat. En aquest sentit, s'ha de tenir en compte que:

- a) L'àrea es troba dins d'una de les zones pertanyents al *suburbium* de la ciutat romana.
- b) Hi ha documentada la presència d'una necròpolis tardoromana a l'entorn.
- c) Forma part d'un dels primers eixamples formats en època medieval fora de les muralles romanes.

- d) El carrer dels Carders era una via d'entrada a la ciutat en època romana i medieval.

5. Metodologia

Tal i com el Museu d'Història de la Ciutat de Barcelona especifica, en aquesta intervenció arqueològica s'ha utilitzat el mètode de registre proposat per Edward C. Harris⁴¹ i Andrea Carandini⁴².

Es tracta d'una metodologia sistemàtica que consisteix en el registre objectiu dels estrats que s'exhumen, amb l'objectiu d'entendre'n la formació, delimitació i ordre de deposició. Per fer-ho, es numera els estrats sota el nom d'"unitat estratigràfica" (u. e.), de manera que se'ls individualitza uns dels altres. Cada u. e. es registra en una fitxa on s'indiquen les dades que permeten la seva correcta identificació i descripció (ubicació en el jaciment, característiques físiques, posició física respecte a la resta d'u. e. del jaciment amb les quals es relaciona).

Aquest mètode també inclou la realització de material gràfic: planimetria d'una banda i fotografia de l'altra. La planimetria es concreta en plantes i seccions, les quals ens donen, respectivament, una visió diacrònica i una de sincrònica de les troballes realitzades. Pel que fa al material fotogràfic, és imprescindible per a la constància visual dels treballs realitzats.

Cal esmentar també el tractament que es dona al material arqueològic, si n'apareix durant els treballs d'excavació (no és aquest el cas del seguiment de la present memòria). En primer lloc, es renta amb aigua (sempre que sigui possible per les característiques del material) i se sigla cada peça, per tal de deixar constància del seu lloc de procedència (la sigla consisteix en el codi del jaciment – amb l'any– i la unitat estratigràfica a què pertany el material). I, en segon lloc, les peces preferents, és a dir, aquelles que tenen forma o una decoració prou important, es dibuixen i reben un número, per tal que quedin individualitzades.

⁴¹ HARRIS, 1991.

⁴² CARANDINI, 1997.

6. Descripció dels treballs realitzats

El seguiment arqueològic es va portar a terme entre els dies 16 i 25 d'agost de 2005.

El procediment de treball fou el següent: l'extracció del paviment actualment en ús i de la seva preparació es va portar a terme mitjançant el martell picador d'una màquina retroexcavadora o bé martell compressor manual; pel que fa al buidatge de les rases fins a la profunditat desitjada, també es va realitzar o bé amb màquina retroexcavadora o bé de manera manual, utilitzant pic i pala, segons la disponibilitat de màquina i la presència de serveis.

Si bé s'efectuaren cales de comprovació prèviament a l'excavació de les rases, foren englobades pel recorregut de les mateixes. En conseqüència, s'ha considerat les cales de comprovació com a part integrant de les rases i no se n'ha fet esment diferenciat.

S'excavaren un total de dues rases: una que es va iniciar davant del núm. 13 del carrer Corders i que es va prolongar cap al nord-est fins a davant del núm. 51 del carrer dels Carders (va ser anomenada rasa 100), i una segona (rasa 200) que, en lloc de transcórrer pel carrer de la Blanqueria, tal com era previst, es va efectuar al carrer dels Cecs de Sant Cugat, entre el núm. 1 i 11, i es va allargar cap al nord-oest fins a trobar-se amb la rasa 100 al carrer dels Carders.⁴³

L'amplada d'ambdues rases va oscil·lar entre 50 i 60 cm. Pel que fa a la profunditat que es va assolir, fou d'uns 65 cm. respecte el nivell de circulació actual en la rasa 100 (si bé, en alguns indrets, es va arribar als 85 cm. de fondària) i d'aproximadament 60 cm. en el cas de la rasa 200.

Pel que fa a les unitats estratigràfiques que aparegueren durant el procés d'excavació, es van anar numerant de manera correlativa a partir del número que identificava la rasa (és a dir, a partir del 101 o del 201).

⁴³ Vegeu, als Annexes, "Documentació planimètrica", fig. B.

Totes dues rases van presentar una estratigrafia molt similar, ja que per sota del paviment actualment en ús (lloses rectangulars lligades amb morter de ciment, unitats estratigràfiques 101 i 201) i de la seva preparació (formigó de ciment armat, unitats 102 i 202), es va documentar en tots dos casos un nivell aportat format per sauló de color marró (de tonalitats grisoses o ataronjades) amb restes de material de construcció contemporani i, en el cas de la rasa 200, amb pedres i clapes d'argiles vermelles (unitats 103 i 203). La presència d'aquest sauló responia molt probablement a obres realitzades recentment per a la instal·lació de xarxes subterrànies de serveis, ja que es va constatar a les rases l'existència de nombrosos serveis de llum, d'aigua i de gas, així com de gran quantitat de clavegueres, tant amortitzades com encara en ús. No es pogué documentar la potència total del nivell de sauló, ja que s'estenia més enllà de la profunditat màxima de les rases (és a dir, que es va constatar que la u. e. 103 continuava per sota dels 3'35 / 3'14 m. s. n. m. i que la u. e. 203 es prolongava més enllà dels 3'272 m. s. n. m.).

7. Conclusions

En primer lloc, cal recordar que, si bé la intervenció arqueològica preventiva de què presentem la memòria s'havia de desenvolupar al carrer dels Carders, núm. 13-51, i al carrer de la Blanqueria, núm. 2-20, en realitat es va portar a terme entre els núm. 13 i 15 del carrer dels Carders i els núm. 1 i 51 del carrer dels Carders (rasa 100), d'una banda, i entre els núm. 1 i 11 del carrer dels Cecs de Sant Cugat (rasa 200), de l'altra.⁴⁴

Pel que fa als resultats de la intervenció, es posà de manifest la inexistència de restes arqueològiques a la zona afectada (aquesta afirmació, és clar, només és vàlida fins a la profunditat màxima que es va assolir durant el desenvolupament de l'obra, que fou de 65 cm. –puntualment 85– de profunditat en la rasa 100, i de 60 cm. en la rasa 200).

En concret, únicament es van documentar els paviments actualment en ús i les seves preparacions (unitats estratigràfiques 101, 102, 201 i 202) i un nivell de rebliment de rases de serveis contemporanis format per sauló aportat (unitats 103 i 203).

Així doncs, es pot concloure que la intervenció arqueològica ha tingut resultats negatius, ja que no només no han aparegut estructures dignes d'interès des d'un punt de vista arqueològic, sinó que tampoc no s'ha recuperat material arqueològic.

De fet, les pròpies característiques de la intervenció (l'escassa profunditat a què s'ha instal·lat la canalització elèctrica, els reduïts 50 / 60 cm. d'amplada de les rases i l'abundant presència de serveis) han dificultat l'obtenció de resultats més útils per a respondre els interrogants plantejats al voltant del poblament i de l'urbanisme de la zona al llarg de la història. En qualsevol cas, però, cal no descartar la possibilitat que hi hagi restes arqueològiques a la zona intervinguda en un nivell inferior als 3'79 / 3'14 m. s. n. m. a què s'ha aprofundit.

⁴⁴ Vegeu, als Annexes, "Documentació planimètrica", fig. B.

8. Bibliografia

- AA. VV. (1969-1980): *Gran enciclopèdia catalana*. 15 vol. Edicions 62 – Enciclopèdia Catalana, S. A. Barcelona.
- AA. VV. (1982): *Gran geografia comarcal de Catalunya. Volum 8: El Barcelonès i el Baix Llobregat*. Fundació Enciclopèdia Catalana. Barcelona.
- AA. VV. (2001): *La construcció de la gran Barcelona: l'obertura de la Via Laietana 1908-1958*. Museu d'Història de la Ciutat. Barcelona.
- AGUELO i MAS, Jordi; HUERTAS i ARROYO, Josefa; i PUIG i VERDAGUER, Ferran: "Santa Caterina de Barcelona: assaig d'ocupació i evolució". *Quaderns d'arqueologia i història de la ciutat de Barcelona*. Museu d'Història de la Ciutat, Barcelona, època II, any 2005, núm. 01: pàg. 11-43.
- AJUNTAMENT DE BARCELONA: *Barcelonaguia*. <<http://www.bcn.es/cgi-guia/guiamap4/cgi-guia/?actives=&plant=capes4c&idioma=0&calle=carders&numero=17&alle2=>> (consultada el 22 de març de 2006).
- ALCUBIERRE, D.; CAMARASA, V.; FERRER, C.; HINOJO, E.; MATAS, O.; MEDINA, E.; PIERA, J.; ORRI, E.; SÁNCHEZ, J.; i SUAUA, L. (2005): *Memòria de la intervenció arqueològica del projecte d'infraestructures troncal (RSU) des del carrer Carders a la central de RSU, en el Mercat de Santa Caterina, al Districte de Ciutat Vella, de Barcelona*. Àrea de Coneixement i Recerca. Generalitat de Catalunya. Treball inèdit.
- AMADES, Joan (1984): *Històries i llegendes de Barcelona. Passejada pels carrers de la ciutat vella. Volum II*. Edicions 62. Barcelona.
- BACARIA i MARTÚS, Albert; i PAGÈS i BUISÀN, Emília: *Memòria de la intervenció arqueològica a l'antic convent de Sant Agustí de Barcelona. 1994, 1996*. Àrea de Coneixement i Recerca. Generalitat de Catalunya. Treball inèdit.

- BANKS, Philip (1992): “L’estructura urbana de Barcelona, 714-1300”. A: *Història de Barcelona. Volum 2. La formació de la Barcelona medieval*. Dirigida per Sobrequés i Callicó, Jaume. Enciclopèdia Catalana i Ajuntament de Barcelona. Barcelona. Pàg. 25-71.
- BORDAS TISSIER, Anna; i TORRES GARCIA, Genard (2006): *Memòria conjunta de les intervencions arqueològiques a: Ampliació de l’avinguda Cambó. Ciutat Vella, Barcelona (codi MHCB: 18/01; 02/02); Ampliació de l’avinguda Cambó/Gombau 1-3. Ciutat Vella, Barcelona (codi MHCB: 61/02)*. Àrea de Coneixement i Recerca. Generalitat de Catalunya. Treball inèdit.
- CARANDINI, Andrea (1997): *Historias en la tierra. Manual de excavación arqueológica*. Crítica. Barcelona.
- CUBELES i BONET, Albert; i PUIG i VERDAGUER, Ferran (2004): “Les fortificacions de Barcelona”. A: AA. VV. *Abajo las murallas!!! 150 anys de l’enderroc de les muralles de Barcelona*. Institut de Cultura - Museu d’Història de la Ciutat - Ajuntament de Barcelona. Barcelona.
- FABRE, Jaume; i HUERTAS CLAVERIA, Josep Maria (1977): *Tots els barris de Barcelona. Volum V: L’Eixample i la Barcelona Vella*. Edicions 62. Barcelona.
- FÀBREGAS i ESPADALER, Marta [1998 o post]: *Memòria de l’excavació arqueològica d’urgència al Convent de Sant Agustí (Barcelona). Novembre - Desembre de 1998*. Àrea de Coneixement i Recerca. Generalitat de Catalunya. Treball inèdit.
- FÀBREGAS i ESPADALER, Marta (2002): *Memòria tècnica del sondeig arqueològic realitzat al nord del solar de Fonollar, 13 (Barcelona). Octubre del 1999*. Àrea de Coneixement i Recerca. Generalitat de Catalunya. Inèdita.
- FLORENSA i PUCHOL, Francesc X. (2002): *Memòria del seguiment arqueològic al: "Carrer d'en Boquer, 5". (Barri de la Ribera, Barcelona)*. Àrea de Coneixement i Recerca. Generalitat de Catalunya. Treball inèdit.

- GARCIA ESPUCHE, Albert; i GUÀRDIA BASSOLS, Manuel (1986): *Espai i societat a la Barcelona preindustrial*. Edicions de la Magrana. Barcelona.
- GENERALITAT DE CATALUNYA. DEPARTAMENT DE POLÍTICA TERRITORIAL I OBRES PÚBLIQUES: *Hipermapa. Atlas electrònic de Catalunya*. Data de la darrera actualització: 24/11/2005. <<http://www10.gencat.net/ptop/AppJava/cat/actuacions/territori/hipermapa.jsp>> (consultada el 22 de març de 2006).
- GRANADOS, J. O., coord. (1989): *Sondeig arqueològic a l'avinguda Cambó (Barcelona). 1984-1985*. Àrea de Coneixement i Recerca. Generalitat de Catalunya. Treball inèdit.
- GRANADOS, Oriol (1991): "Estructura urbana de la ciutat romana". A: *Història de Barcelona. Volum 1. La ciutat antiga*. Dirigit per Sobrequés i Callicó, Jaume. Enciclopèdia Catalana i Ajuntament de Barcelona. Barcelona. Pàg. 139-201.
- GRANADOS, J. O., coordinador (1993): *Antic convent i caserna de Sant Agustí. Estudi històric-arqueològic. Març – Maig 1993*. Àrea de Coneixement i Recerca. Generalitat de Catalunya. Treball inèdit.
- GUÀRDIA, Manuel; i GARCIA ESPUCHE, Albert (1992): "Consolidació d'una estructura urbana; 1300-1516". A: *Història de Barcelona. Volum 3: La ciutat consolidada (segles XIV i XV)*. Dirigit per Sobrequés i Callicó, Jaume. Enciclopèdia Catalana i Ajuntament de Barcelona. Barcelona. Pàg. 35-72.
- HARRIS, Edward C. (1991): *Principios de estratigrafía arqueológica*. Crítica. Barcelona.
- HUERTAS ARROYO, Josefa; i MORER DE LLORENS, Jordi (1999): *Memòria de la intervenció arqueològica al mercat de Santa Caterina (Barcelona, Barcelonès). Desembre 1997 / Març 1998*. Àrea de Coneixement i Recerca. Generalitat de Catalunya. Treball inèdit.

- HURTADO, Víctor; MESTRE, Jesús; i MISERACHS, Toni (1995): *Atlas d'història de Catalunya*. Edicions 62. Barcelona.
- MARSINIACH TIRVIÓ, Montserrat (1989): "Urbanisme i societat a Barcelona a mitjan segle XIV: la plaça del Blat". A: *Història urbana del Pla de Barcelona. Volum I. Actes del II Congrés d'Història del Pla de Barcelona celebrat a l'Institut Municipal d'Història els dies 6 i 7 de desembre de 1985*. Institut Municipal d'història. Ajuntament de Barcelona. Barcelona. Pàg. 119-131.
- MARTÍN i MENÉNDEZ, Albert [1997 o posterior]: *Memòria del seguiment arqueològic realitzat al solar del carrer del Comerç, 7 de Barcelona. Abril i Maig de 1997*. Àrea de Coneixement i Recerca. Generalitat de Catalunya. Treball inèdit.
- MIRÓ i ALAIX, Carme (2005): "Balanç anual de l'activitat arqueològica a la ciutat (setembre 2003 - desembre 2004)". *Quaderns d'arqueologia i història de la ciutat de Barcelona*, Museu d'Història de la Ciutat, Barcelona, època II, any 2005, núm. 01: pàg. 133-149.
- PIERA i SANCERNI, Joan [1998 o posterior]: *Memòria tècnica de la intervenció arqueològica al Carrer Fonollar, 13 (Barcelona), Codi 81/98*. Àrea de Coneixement i Recerca. Generalitat de Catalunya. Treball inèdit.
- PUIG i VERDAGUER, Ferran (1999): "Món funerari de Bàrcino". A: AA. VV. *Del romà al romànic. Història, art i cultura de la Tarraconense mediterrània entre els segles IV i X*. Enciclopèdia Catalana, S. A. Barcelona. Pàg. 265-270.
- SANZ PARERA, Miquel (1988): *El Pla de Barcelona. Constitució i característiques físiques*. Amelia Romero, editora. Sant Cugat del Vallès.
- SIMON VILARDAGA, Sara (2005): "Una adoberia del segle XIX al carrer Tiradors". *Quaderns d'arqueologia i història de la ciutat de Barcelona*, Museu d'Història de la Ciutat, Barcelona, època II, any 2005, núm. 01: pàg. 126-131.

- VILA i CARABASSA, Josep M. (1999): *Memòria intervenció arqueològica realitzada al Carrer Comerç núm. 7 (Intervenció 2032)*. Barcelona, Barcelonès. 24 de novembre de 1997 a 24 de gener de 1998. Àrea de Coneixement i Recerca. Generalitat de Catalunya. Treball inèdit.

ANNEXES

Repertori estratigràfic

Documentació gràfica

- **Documentació fotogràfica**
- **Documentació planimètrica**

Repertori estratigràfic

Fitxa d'unitat estratigràfica			U. E. : 101.	
Sector: Rasa 100.		Fase: --		Cronologia: Contemporània.
DEFINICIÓ :	Estructura (paviment actualment en ús).			
DESCRIPCIÓ :	Format per lloses de ciment rectangulars de 62 cm. de llargada, 40 cm. d'amplada i 7 cm. de gruix, lligades amb morter de ciment. Es va documentar entre 4'329 / 4'17 i 4'209 / 4'05 m. s. n. m.			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		És reblert per	
	Cobreix a	102.	És cobert per	
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'unitat estratigràfica			U. E. : 102.	
Sector: Rasa 100.		Fase: --		Cronologia: Contemporània.
DEFINICIÓ :	Estructura (preparació del paviment actualment en ús).			
DESCRIPCIÓ :	Capa de formigó armat d'uns 26 cm. de potència. Es documentà aproximadament entre 4'209 / 4'05 i 3'949 / 3'79 m. s. n. m.			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		És reblert per	
	Cobreix a	103.	És cobert per	101.
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'unitat estratigràfica			U. E. : 103.
Sector: Rasa 100.	Fase: --	Cronologia: Contemporània.	
DEFINICIÓ :	Estrat (nivell de rebliment de rases per a la instal·lació de serveis).		
DESCRIPCIÓ :	Sauló de color marró fosc o ataronjat amb restes de material constructiu contemporani. Cobria serveis contemporanis. L'estrat s'estenia més enllà de la cota màxima de profunditat de la rasa (es documentà entre 4'05 / 3'35 i 3'84 / 3'14 m. s. n. m.).		
MATERIAL DIRECTOR :			
SEQUÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a
	Rebleix a		És reblert per
	Cobreix a		És cobert per 102.
	Talla a		Tallat per
	Es recolza a		Se li recolza
	S'entrega a		Se li entrega

Fitxa d'unitat estratigràfica			U. E. : 201.
Sector: Rasa 200.	Fase: --	Cronologia: Contemporània.	
DEFINICIÓ :	Estructura (paviment actualment en ús).		
DESCRIPCIÓ :	Format per lloses de ciment rectangulars de 50 cm. de llargada, 30 cm. d'amplada i 7'5 cm. de gruix, lligades amb morter de ciment. Es va documentar entre 4'367 i 4'252 m. s. n. m.		
MATERIAL DIRECTOR :			
SEQUÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a
	Rebleix a		És reblert per
	Cobreix a	202.	És cobert per
	Talla a		Tallat per
	Es recolza a		Se li recolza
	S'entrega a		Se li entrega

Fitxa d'unitat estratigràfica			U. E. : 202.	
Sector: Rasa 200.		Fase: --	Cronologia: Contemporània.	
DEFINICIÓ :	Estructura (preparació del paviment actualment en ús).			
DESCRIPCIÓ :	Capa de formigó armat d'uns 38 cm. de potència (si bé presenta menys gruix en alguns indrets determinats). Es documentà aproximadament entre 4'252 i 3'872 m. s. n. m.			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		És reblert per	
	Cobreix a	203.	És cobert per	201.
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'unitat estratigràfica			U. E. : 203.	
Sector: Rasa 200.		Fase: --	Cronologia: Contemporània.	
DEFINICIÓ :	Estrat (nivell de rebliment de rases per a la instal·lació de serveis).			
DESCRIPCIÓ :	Sauló de color marró grisós o ataronjat amb clapes d'argiles roges, pedres de dimensions petites i restes de material constructiu contemporani. Cobria serveis contemporanis. L'estrat s'estenia més enllà de la cota màxima de profunditat de la rasa (es documentà entre 3'872 i 3'272 m. s. n. m.).			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		És reblert per	
	Cobreix a		És cobert per	202.
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Documentació fotogràfica

Fotografia núm. 1.

Vista general de la zona intervinguda al carrer dels Carders des de la plaça de Sant Agustí Vell, mirant al sud-oest.

Fotografia núm. 2.

Vista general de la zona intervinguda al carrer dels Carders des de davant del núm. 35, mirant al sud-oest.

Fotografia núm. 3.

Vista general de la zona intervinguda al carrer dels Corders i dels Carders, des de davant del núm. 13 del carrer dels Corders, mirant al nord-est.

Fotografia núm.4.

Vista general de la zona intervinguda al carrer dels Cecs de Sant Cugat, des del carrer dels Carders, mirant al sud-est.

Fotografia núm. 5.

Màquina retroexcavadora treballant amb el martell picador a la rasa 100, davant de la finca núm. 27 del carrer dels Carders. Fotografia efectuada mirant al sud-oest.

Fotografia núm. 6.

Obrer treballant amb el martell compressor a la rasa 100, davant de la finca núm. 49 del carrer dels Carders. Fotografia efectuada mirant al sud.

Fotografia núm. 7.

Màquina retroexcavadora treballant a la rasa 100, davant de la finca núm. 49 del carrer dels Carders. Fotografia efectuada mirant al sud.

Fotografia núm. 8.

Obrer treballant amb la pala a la rasa 100, a la plaça de Sant Cugat. Fotografia efectuada mirant al nord-est.

Fotografia núm. 9.

Rasa 100 ja buidada fins a la cota màxima de profunditat, davant de la finca núm. 25 del carrer dels Carders. Fotografia realitzada mirant al sud-oest.

Fotografia núm. 10.

Tall estratigràfic de la rasa 100, davant del núm. 31 del carrer dels Carders, mirant al nord-oest. S'hi poden observar les u. e. 101, 102 i 103.

Fotografia núm. 11.

Rasa 200 excavada en la seva totalitat, davant de les finques núm. 5 i 7 del carrer dels Cecs de Sant Cugat. Fotografia realitzada mirant al nord-oest.

Fotografia núm. 10.

Tall estratigràfic de la rasa 200, davant del núm. 1 del carrer dels Cecs de Sant Cugat. Fotografia efectuada mirant al nord-est. S'hi observen les u. e. 201, 202 i 203.

Fotografia núm. 13.

Obrers treballant en la col·locació de cables elèctrics a la rasa 100, davant de les finques núm. 49 i 51 del carrer dels Carders, mirant al nord.

Documentació planimètrica

Figura A.

Situació de la zona objecte de la intervenció arqueològica preventiva.

